

ДО ПИТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЛІСОВИРОЩУВАННЯ

Забезпечення щорічної потреби у стандартному садивному матеріалі основних лісоутворюючих порід для потреб лісовідновлення та лісорозведення з урахуванням біолого-екологічних принципів, а також знищення та пошкодження лісового фонду України внаслідок військових дій, призвели до виникнення трансформаційних процесів у галузі лісового господарства.

Масштабування програм лісовідновлення вимагає стабільного забезпечення виробництва якісним насіннєвим і продуктивним садивним матеріалом, зокрема сіянцями із закритою кореневою системою. Вирішення цього завдання є неможливим без функціонування сучасних лісових селекційно-насіннєвих центрів, які повинні охоплювати повний виробничий цикл – від отримання гарантовано високоякісного насіння на спеціалізованих лісонасінних плантаціях до вирощування стандартного садивного матеріалу.

Світовий досвід підтверджує, що використання технологій із закритою кореневою системою є ефективним засобом підвищення якості лісових культур, їх стійкості до стресових факторів і швидкості росту. Цей підхід довів свою успішність у різних кліматичних умовах, що свідчить про його універсальність та значний потенціал для широкого застосування, у тому числі в Україні.

Аналіз інституційної складової свідчить, що Україна поступово рухається у напрямку модернізації лісового господарства. Цей процес включає адаптацію законодавчої бази, реформування управлінських структур, посилення науково-дослідного потенціалу та інтеграцію європейських стандартів і підходів до ведення лісового господарства. Передумови створення селекційних центрів для вирощування селекційного садивного матеріалу закладені в Указі Президента України від 7 червня 2021 року № 228/2021 «Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів». Необхідність розвитку інноваційних технологій лісовирощування, зокрема створення лісонасінних заводів для вирощування високоякісного селекційного садивного матеріалу, зумовлена актуальними викликами часу та закріплена на нормативному рівні. Відповідні заходи передбачені Державною стратегією управління лісами України до 2035 року та операційним планом її реалізації на 2022-2024 рр., схваленими розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1777-р «Про схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року». Впровадження сучасних технологій лісовирощування тісно пов'язане з екологічними чинниками, які визначають необхідність переходу до нових методів і підходів у веденні лісовідновної діяльності. Екологічні передумови формують основу для модернізації галузі в цілому та сприяють застосуванню інноваційних практик, орієнтованих на збереження і відновлення природних ресурсів.

Інтенсивна господарська діяльність, інфраструктурне розширення, промислові викиди та зміни у використанні земель негативно впливають на стан лісових екосистем. Нові виклики для лісового господарства створюють і зростання середньорічних температур, зміна режиму опадів, збільшення частоти екстремальних погодних явищ. Значно звузилися терміни садіння лісових культур та терміни їх адаптації, що негативно впливає на приживлюваність сіянців.

Інтенсивне використання деревини у промисловості стимулює розвиток плантаційного лісовирощування та використання швидкозростаючих видів деревини, а також впровадження технологій, орієнтованих на максимально ефективне використання ресурсів без шкоди для довкілля. Це вимагає застосування нових технологій вирощування, спрямованих на відновлення деградованих земель, стабілізацію біоценозів і запобігання погіршенню екологічної ситуації. Виникає необхідність застосування методів селекції нових стійких порід, зміни підходів до формування насаджень та використання технологій, що забезпечують адаптацію лісів до нових кліматичних умов. Економічні передумови розвитку сучасних технологій у лісорозсадництві визначаються сукупністю факторів, що впливають на підвищення ефективності вирощування саджанців, зниження собівартості продукції та забезпечення конкурентоспроможності підприємств на ринку. Через зростаючі потреби у відновленні лісів, збереженні біорізноманіття та створенні плантацій швидкозростаючих деревних порід зростає попит на високоякісні саджанці із заданими генетичними та біологічними характеристиками. Традиційні технології вирощування саджанців є трудомісткими та ресурсозатратними. Зростання вартості енергоносіїв, водних ресурсів та праці стимулює впровадження автоматизованих систем поливу, контролю клімату в теплицях, біотехнологічних методів стимуляції росту, що дозволяють значно зменшити витрати і підвищити продуктивність лісорозсадників. Збільшення вимог до екологічної відповідальності виробників підштовхує підприємства до переходу на органічне вирощування саджанців без використання небезпечних для довкілля пестицидів і добрив.

Таким чином, розвиток сучасних технологій лісовирощування повинен розглядатися як один із пріоритетних напрямів економічної трансформації лісового господарства України. Екологічні та економічні передумови розвитку технологій у лісовирощуванні взаємопов'язані та доповнюють одна одну. Сучасні виклики, пов'язані зі зміною клімату, втратою біорізноманіття та економічною нестабільністю, вимагають впровадження високоефективних, екологічно безпечних і економічно обґрунтованих технологій вирощування садивного матеріалу. Інтеграція екологічних і економічних підходів у розвиток лісгосподарського виробництва забезпечить стале управління лісовими ресурсами, сприятиме підвищенню продуктивності та якості лісових насаджень, а також створить передумови для адаптації галузі до глобальних кліматичних та соціально-економічних викликів задля збереження лісових екосистем у довгостроковій перспективі.